

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-61>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Комарницька І. І.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Сьогодні надзвичайно важливим є дослідження адміністративно-правових засобів профілактики правопорушень у фінансовій сфері в Україні, як таких, які відображають бажаний правоохоронний та пов'язаний з ним цілеспрямований вплив на посадових осіб та окремих громадян задля попередження, припинення таких проступків та застосування адміністративного покарання за їх вчинення.

Цілісного дослідження адміністративно-правових засобів профілактики правопорушень у фінансовій сфері в Україні досі вітчизняними та іноземними вченими не проводилося. При цьому низка дослідників торкалася окремих проблем досліджуваної сфери, зокрема питання правових засобів у системі інституційних формувань (О. Малько, Т. Пашук, В. Хропанюк), фінансових правовідносин (М. Кучерявенко) діяльності окремих суб'єктів щодо запобігання фінансовим правопорушенням (Ю. Поптанич, О. Заяь, Д. Кобелько), розмежування та взаємодії фірмового і адміністративного права (С. Очкурєнко). Однак відсутність системного теоретичного дослідження адміністративно-правових засобів профілактики правопорушень у фінансовій сфері в Україні зумовлює потребу продовження дослідження окресленого питання.

Аналіз низки праць вітчизняних та іноземних вчених, які досліджували специфіку правових засобів у системі інституційних формувань, що наявні в державі [1, с. 326; 2, с. 71–72; 3, с. 11; 4, с. 244–245], дозволяє стверджувати, що система адміністративно-правових засобів профілактики правопорушень у фінансовій сфері становить цілісний комплекс субстанційних і діяльнісних інструментів (правових норм, нормативно-правових актів, юридично-значущої

діяльності, що втілюється через правовстановлюючі приписи, правозастосовні акти [5, с. 12-19] та інших юридичних явищ), що застосовуються задля досягнення суспільно важливої мети щодо реалізації профілактики таких деліктів як особливого напрямку протидії правопорушенням фінансового характеру, зокрема задля з'ясування причин і умов вчинення таких адміністративних проступків, нейтралізації чинників, що детермінують деліктну поведінку, здійснення попереджувального впливу на них та втілення в життя інших інструментів запобігання правопорушенням у цій сфері.

Фінансовою сферою слід вважати специфічну сферу життєдіяльності суспільства, що пов'язана зі створенням, розподілом і перерозподілом фондів фінансових ресурсів та фінансових активів держави задля задоволення господарських потреб, реалізації публічно-правових послуг, гарантування здійснення державою її функцій. З огляду на зазначене, вітчизняними науковцями слушно вказується, що правопорушення в фінансовій сфері є суспільно шкідливим або небезпечним винним, протиправним діянням, яке спрямоване на порушення норм фінансового законодавства у сфері регулювання мобілізації (формування), розподілу (перерозподілу), використання централізованих і децентралізованих грошових фондів [9, с. 18].

Наступною засадничою умовою розуміння особливостей системи адміністративно-правових засобів профілактики правопорушень у фінансовій сфері є встановлення специфіки реалізації в цій сфері інструментів адміністративного права.

Загалом вченими в якості видів правопорушень у фінансовій сфері за критерієм ступеня суспільної небезпеки і завданої шкоди виділяють кримінальні правопорушення чи злочини (наприклад злочини, склад яких визначений статтями 210, 211, 212, 212-1 ККУ), адміністративні правопорушення (проступки, визначені статтями 163-1, 163-2, 163-3, 163-4, 164-1, 164-2, 164-12 КУпАП), цивільно-правові правопорушення (договірні та позадоговірні), дисциплінарні (зокрема в порядку ст. 123 Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 року), фінансові правопорушення (проступки, склади яких визначені ст. 117-121 ПК України). Також цими ж авторами залежно від видів об'єкту фінансової діяльності виокремлюють бюджетні; податкові; банківські; валютні правопорушення; правопорушення в сфері загальнообов'язкового державного пенсійного та соціального страхування [10]. При цьому слід зважати, що не окреслено фінансовою сферою відносини щодо обігу грошових коштів, які обслуговують особисте споживання та обмін (зокрема роздрібну та іншу торгівлю, транспортні, побутові, комунальні послуги, тощо) [9, с. 18].

Цікаво, що говорячи про види правової відповідальності, які визначені виключно законами України, законодавець не згадав фінансової відповідальності, а назвав лише цивільно-правову відповідальність; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями.

Однак це не може служити причиною того, щоби відкидати існування фінансової відповідальності. Сучасні положення Податкового кодексу України, де згадується фінансові (штрафні) санкції (штрафи) за порушення податкового чи іншого законодавства, Бюджетного кодексу України, де використано поняття «бюджетне правопорушення» [7, с. 401] яскраво засвідчують існування відповідальності, відмінної від кримінальної та адміністративно-правової. До того ж система фінансових стягнень є відмінною від тої, що визначена КУпАП та КК України.

На існування окремої фінансової відповідальності вказує законодавець, визначаючи, до прикладу, в законі України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06.07.1995 № 265/95-ВР термін «фінансова санкція», якою є грошова сума, що стягують за порушення вимог вказаного закону з суб'єктів господарювання за місцем їх реєстрації до відповідного місцевого бюджету. У цьому ж нормативному акті законодавець диференціює застосування адміністративних та фінансових санкцій, передбачених законодавством з питань оподаткування [10].

Цілком слід погодитися, що фінансово-правова відповідальність втілюється в життя через систему специфічних санкцій, які на відміну від санкцій в адміністративному праві проявляються через грошову форму, мають здебільшого майновий характер виразу (наприклад через заходи впливу за порушення бюджетного законодавства: попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства; зупинення операцій з бюджетними коштами, призупинення бюджетних асигнувань, їх зменшення, повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету; зупинення дії рішення про місцевий бюджет, безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів та інші [10].

Остаточне закріплення фінансової відповідальності відбулося у ст. 111 Податкового кодексу, де законодавець серед адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, визнав існування й фінансової відповідальності у цій сфері [10].

Висновки. Таким чином, адміністративно-правові засоби профілактики правопорушень у фінансовій сфері є системою правові явищ,

за допомогою яких суб'єкти фінансового контролю, правоохоронні та інші органи, громадяни, їхні об'єднання та інші суб'єкти протидії правопорушенням фінансового характеру, встановлюють причини і умови вчинення проступків у фінансовій сфері, нейтралізують фактори, що детермінують деліктну поведінку, здійснюють попереджувальний вплив задля запобігання вчиненню податкових, бюджетних правопорушень, правопорушення у банківській сфері, фінансових правопорушень у митній сфері та інших фінансових проступків.

Література:

1. Малько А. В. Проблемы правовых средств. *Проблемы теории государства и права: сборник науч. исслед.* Москва, 1999. 727 с.
2. Минц Б. И. Понятие и роль правовых средств в хозяйственных отношениях. *Правоведение.* 1983. № 2. С. 69–74.
3. Маврин С. П. Правовые средства управления трудом на предприятии. Ленинград, 1989. 144 с., с. 71–72.
4. Пашук Т.І. Право людини на ефективний державний захист її прав та свобод: автореф. дис... канд. юр. наук: спец. 12.00.01. Львів, 2006. 16 с.
5. Алексеев С. С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация. *Советское государство и право.* 1987. № 6. С. 12–19.
6. Фінанси: Навчальний посібник / Крутова А.С., Близнюк О.П., Лачкова Л.І. та ін. Харків: Видавництво «Лідер», 2013. 560 с.
7. Ушаков Дмитрий Николаевич Толковый словарь современного русского языка. Москва: «Аделант», 2014. 800 с.
8. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 10. 658 с.
9. Заяць О. С. Протидія адміністративним правопорушенням у фінансовій сфері: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 240 с.
10. Кримінальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>